

2015 års Ekonomipris till Angus Deaton

**JOHN HASSLER,
MATS PERSSON,
TORSTEN
PERSSON
OCH JAKOB
SVENSSON**

är professorer i nationalekonomi vid Institutet för internationell ekonomi, Stockholms universitet, och ledamöter av KVA:s priskommitté för Ekonomipriset.
john.hassler@iies.su.se
mats.persson@iies.su.se
torsten.persson@iies.su.se
jakob.svensson@iies.su.se

Kungl Vetenskapsakademien har beslutat dela ut Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne för år 2015 till Angus Deaton, Princeton University, ”för hans analys av konsumtion, fattigdom och välfärd”. Som prismotiveringen antyder har Deaton arbetat inom ett brett forskningsfält, och han har gjort viktiga bidrag inom mikroekonomi, makroekonomi och utvecklingsekonomi. Inte minst har han fungerat som ”brobyggare” mellan mikro och makro, mellan individdata och aggregerade data och mellan teori och empiri.

Angus Deaton är född 1945 och växte upp i södra Skottland, där hans far arbetade som ingenjör. Han gick i skola i Edinburgh och fick ett stipendium för att studera vidare vid University of Cambridge. Sitt första år där ägnade han åt matematik – som han tyckte var ganska trist – men gled så småningom över till det mer spännande ämnet nationalekonomi. I Cambridge lärde Deaton känna en rad intressanta och inspirerande forskare, bl a Richard Stone och Terence Gorman, och avlade sin doktorsexamen i nationalekonomi 1974. Då var han redan internationellt känd, och efter några år som professor vid University of Bristol blev han 1983 en del av Europas *brain drain* till USA; han tackade ja till ett erbjudande om en professur vid Princeton University, och där har han stannat sedan dess.¹

Deaton har arbetat inom många områden, men hans bidrag till vår kunskap om konsumtion är särskilt viktiga. Hans forskning om konsumtion kan delas upp i tre delområden: efterfrågesystem, konsumtion över tiden samt utvecklingsekonomi och fattigdom.

1. Efterfrågesystem

Ett efterfrågesystem är en uppsättning ekvationer som visar hur mycket en individ, ett hushåll eller ett helt samhälle efterfrågar av olika varor och tjänster. En av ekvationerna kan gälla efterfrågan på livsmedel, en annan efterfrågan på kläder osv. Varje ekvation beskriver hur efterfrågan på respektive vara beror på just den varans pris, på priserna för andra varor – det kan ju röra sig om substitut eller komplement, så att en förändring i priset på t ex bilar påverkar efterfrågan på kollektiva transportmedel eller på bensin – och på individens (eller hushållets eller samhällets) totala utgifter.²

¹ En fascinerande och charmig skildring av Deatons bildningsresa finns i Deaton (2013).

² Efterfrågesystemet avser efterfrågan i en viss tidsperiod; de totala utgifterna i denna period betraktar man då som givna. Konsumenternas val av totala konsumtionsutgifter under varje tidsperiod av livsrytmen diskuteras i avsnitt 2 nedan.

I verkligheten finns det tusentals, för att inte säga miljontals, olika varor och tjänster. Av praktiska skäl brukar man föra dem samman till bredare grupper; exempelvis kan herr- och damkläder samt kläder av olika färger och fabrikat föras ihop till ”kläder”. I praktiken brukar därför ett efterfrågesystem avse något eller några tiotal breda grupper av varor och tjänster.

Ett efterfrågesystem är användbart i många sammanhang, t ex när regeringen planerar att ändra momsen för en viss varugrupp, eller när den funderar på att ändra inkomstskatteskalen. Man kan då se hur en sådan förändring påverkar efterfrågan på olika varor och, ytterst, välfärdsnivån för olika grupper av hushåll. För att efterfrågesystemet ska vara pålitligt ska det uppfylla en rad villkor. Det måste ge en god anpassning till historiska data. Men man vill också kunna lita på dess utsagor om framtida effekter av en pris- eller inkomstförändring – det som vi ekonomer kallar *out-of-sample prediction*. För att åstadkomma det senare brukar man kräva att systemet ska vara förenligt med rationella individers konsumtionsval. Vi ska här inte gå närmare in på den snåriga frågan varför detta krav är viktigt – konsumenterna kan visst vara irrationella ibland. Vi nöjer oss med att konstatera att rationella konsumenter gör att systemet kan användas inte bara för att förutse efterfrågeförändringar, utan också för att belysa välfärdsfrågor som annars vore svåra eller omöjliga att hantera. Sådana frågor kan röra allt från vilka hushåll som tjänar respektive förlorar på en viss reform till hur ett teoretiskt korrekt prisindex ska konstrueras.

År 1954 publicerade Richard Stone – Deatons blivande vän och mentor i Cambridge (och blivande Ekonomipristagare 1984) – ett par arbeten som presenterade det s k linjära utgiftssystemet. Detta system var direkt härlett från teorin om nyttomaximerande konsumenter. Dessutom var det ”aggregerbart”, vilket betyder att det enskilda hushållets och hela marknadens efterfrågan är snarlika – om de enskilda hushållen har aggregerbara efterfrågesystem kan marknadsefterfrågan representeras av en ”representativ konsument” med samma efterfrågesystem som de enskilda hushållen. Fördelen med ett aggregerbart system är att de samlade välfärdseffekterna blir mycket lättare att beräkna än eljest; i princip behöver man bara ta reda på om den representativa konsumenten tjänar eller förlorar på en viss ekonomisk-politisk reform.

Richard Stones ”linjära utgiftssystem” var ett klart steg framåt när det gällde modeller för konsumentbeteende och många ekonomer började testa det med hjälp av data. Stones system hade dock klara brister när det gällde att fånga historiska data, bl a på grund av den linjära approximationen. Det kunde inte heller användas för att testa det stora grundantagandet, nämligen att konsumenterna gör rationella konsumtionsval. Antagandet om rationalitet är redan inbyggt i systemet – därför är det automatiskt uppfyllt, och därmed inte testbart, om vi finner att systemet beskriver verkligheten.

Vad som behövdes var därför ett efterfrågesystem med mer flexibla funktionsformer som man kunde testa för rationalitet. Ett svar var den s k Rotterdam-modellen, en variant av Stones system som var flexibel nog att

inte förutsätta rationalitet. Under 1960-talet studerade flera ekonomer Rotterdam-modellen. Den tycktes passa data något bättre, men de estimerade parametervärdena i modellen pekade på att konsumenterna inte var fullt rationella.

Deatons första tunga bidrag till studiet av efterfrågesystem var två artiklar från mitten av 1970-talet, där han dels testade olika system mot nya och bättre data, dels diskuterade de begränsningar som kunde ligga i deras matematiska formulering. Hans poäng var – kort uttryckt – att det finns två möjliga förklaringar om ett efterfrågesystem pekar på att konsumenterna är irrationella: Antingen är de verkligen irrationella, eller också är systemet felspecificerat. Deaton (1974a) drog slutsatsen att Rotterdam-modellen föreföll passa data hyfsat bra, men analysen indikerade att villkoren för rationalitet inte var riktigt uppfyllda. Det senare resultatet var dock ganska svagt; eventuellt kunde det bero på brister i data, eller ha sin grund i själva modellformuleringen. Denna artikel var ett mönster av noggrannhet och skarpsinnig modellering och den tilldelades Econometric Societys första Frischmedalj för den bästa artikeln i tidskriften *Econometrica*.

Deaton (1974b) riktade allvarlig kritik mot den matematiska formuleringen av Rotterdam-modellen. Han visade att den inte var så generell som man tidigare hade trott. I själva verket tvingade den in konsumentbeteendet i en tvångströja av alltför restriktiva antaganden – något som inga forskare tidigare hade uppmärksammat och som kunde innebära att de estimerade resultaten inte var tillförlitliga.

Att kritisera ett existerande system är en sak, men att själv konstruera ett bättre system är en helt annan. Under 1950-, 1960- och 1970-talen kom en rad forskningsresultat om vilka egenskaper ett efterfrågesystem ska ha för att vara aggregerbart. Bland annat publicerade en annan av Deatons blivande vänner från Cambridge, Terence Gorman, ett par grundläggande arbeten om aggregering. Gormans resultat utvidgades sedan av John Muellbauer i ett par artiklar från mitten av 1970-talet.³

I slutet av 1970-talet började Deaton och Muellbauer att samarbeta. Deras mål var att konstruera ett efterfrågesystem som var realistiskt, flexibelt (dvs utan de restriktiva antagandena i Stones linjära system och Rotterdam-modellen), aggregerbart och dessutom enkelt att estimeras och använda. Denna långa kravlista ser nästan omöjlig ut att uppfylla. Men 1980 publicerade författarduon en artikel i *American Economic Review* med titeln ”An Almost Ideal Demand System” (Deaton och Muellbauer 1980a).

I artikeln presenterar Deaton och Muellbauer ett efterfrågesystem som uppfyller samtliga de krav som man tidigare hade ställt. De estimerar också sitt system och finner återigen att ”den representativa konsumenten” inte förefaller vara helt rationell. I diskussionen av vad detta kan bero på nämner författarna möjligheten av ytterligare någon felspecificering, t ex att alla

³ Som kuriosum kan nämnas att den ena av dessa artiklar (sedermera publicerad i *Econometrica*) skrevs när Muellbauer var gästforskare vid Institutet för internationell ekonomi och först publicerades i dess Seminar Paper Series 1975.

efterfrågesystem har bortsett från konsumentens beslut över tiden eller att konsumenterna i många fall kan drabbas av kreditransoneringar.

Frågan är också om aggregerbarhet verkligen är så viktig. Vi vet i dag (vilket Deaton och Muellbauer visste redan 1980) att även om alla enskilda konsumenter är helt rationella, behöver inte deras individuella efterfrågesystem uppfylla de matematiska villkoren för aggregering till ett system för en rationell, representativ konsument.⁴ Frågan om aggregering, och de felkällor som uppkommer när man antar en representativ agent, skulle komma att bli ett återkommande tema i Deatons forskning.

”Det nästan ideala efterfrågesystemet” slog snabbt igenom och är än i dag – efter 35 år – ett standardverktyg för konsumtionsstudier, politikutvärdering och olika välfärdsjämförelser. Det används av såväl forskare som beslutsfattare, antingen i sin ursprungsform eller i någon av de modifierade former som rader av ekonomer har skapat under senare decennier. I samband med *American Economic Reviews* 100-årsjubileum 2011 pekades artikeln ut som en av de tjugo mest inflytelserika som har publicerats i tidskriften. Man kan med fog låna Alfred Nobels formulering och säga att vad gäller efterfrågesystem hade Deaton och Muellbauer ”producerat det utmärktaste i idealisk riktning”.

Deaton och Muellbauer följde omedelbart upp sin banbrytande artikel med en omfattande lärobok som innehöll allt som dittills var känt om praktiska och teoretiska frågor kring efterfrågesystem (Deaton och Muellbauer 1980b). Den var självskriven i kurslitteraturen vid världens universitet under 1980- och 1990-talen, och den används i stor utsträckning än i dag.

2. Konsumtion och sparande över tiden

Som redan har nämnts visar ett efterfrågesystem hur mycket en individ eller ett samhälle efterfrågar av olika varor i en viss tidsperiod, givet ett belopp avsatt för konsumtion i perioden. Detta är naturligtvis en grov förenkling. Beloppet för konsumtion i en period är inte givet en gång för alla, utan det bestäms successivt av konsumenterna när de planerar sin konsumtion över livet. Frågan hur stort belopp man väljer att använda till konsumtion, och hur stort belopp man väljer att spara, är en central fråga för makroekonomer. Det totala sparandet i ett samhälle påverkar inte bara konjunkturmönstret utan också den totala kapitalbildningen och därmed samhällets långsiktiga välfärd.

När Keynes på 1930-talet funderade över samhällets totala konsumtion och sparande antog han helt enkelt att individerna – han tänkte sig en representativ individ – valde att konsumera en konstant andel av en inkomstökning, t ex 90 procent, och att spara resten. Under 1940- och 1950-talen visade flera studier att konsumenterna inte betedde sig fullt så enkelt; Keynes sparandehypotes stämde inte med data. Två viktiga arbeten från 1950-talet försökte skapa en mer realistisk konsumtionsteori: Milton Friedmans

⁴ Se t ex Sonnenschein (1973), ett arbete som även diskuteras i Deaton (1974b).

(Ekonomipristagare 1976) ”permanent inkomsthypotes” och Franco Modiglianis (Ekonomipristagare 1985) ”livscykelmodell”. De två modellerna är nära besläktade, och vi hänvisar i fortsättningen till dem under en gemensam beteckning: ”PI-modellen”.

På 1970-talet grep sig en ny generation forskare an frågan hur konsumtionen varierar över tiden. Med hjälp av antagandena om rationella förväntningar och en representativ individ gav de PI-modellen en mycket skarpare formulering än tidigare, som gjorde den mer öppen för empiriska test. I en rad arbeten – alla från åren runt 1990 med medförfattare i Princeton – gav sig Angus Deaton i kast med att testa ett antal av PI-modellens förutsägelser.

Tillsammans med Alan Blinder kunde Deaton visa att förändringar i den aggregerade konsumtionen över tiden var förutsägbara på ett sätt som var oförenligt med PI-modellens moderna formulering (Blinder och Deaton 1985). Detta kunde spegla två ting: Antingen var modellen felaktig, eller också var antagandet om rationella förväntningar felaktigt. En tredje möjlighet, som Deaton skulle fästa större och större betydelse vid, var att antagandet om en representativ individ var felaktigt. Detta fick honom att arbeta vidare med modellen och studera en rad implikationer som ingen tidigare hade insett.

En av Deatons viktiga artiklar i sammanhanget var gemensam med John Campbell (Campbell och Deaton 1989).⁵ De två författarna pekade på en hittills förbisedd implikation av PI-modellen: Om man tar modellen på allvar ska konsumtionen fluktuera mer än inkomsten! Men så är det ju inte alls i verkligheten, där aggregerad inkomst fluktuerar ganska mycket över konjunkturcykeln, medan aggregerad konsumtion är förhållandevis stabil. Detta mönster stämmer också med vår intuition – om vi har riskaversion och avtagande marginalnytta bör vi spara under goda år och ta av sparandet under dåliga år och därmed jämna ut konsumtionen över tiden.

Icke desto mindre kunde Campbell och Deaton visa att PI-modellen, när den konfronterades med *aggregerade* data, entydigt sa att konsumtionen bör fluktuera mer än inkomsten. Var det då fel på modellen? Inte nödvändigtvis. För att reda ut problemet måste vi bli en smula tekniska. Tillväxten av samhällets totala inkomst (Campbell och Deaton studerade amerikanska kvartalsdata) har hög ”persistens”. Om inkomsten stiger kraftigt ett visst kvartal är sannolikheten stor att den stiger kraftigt nästa kvartal också. Om den representativa individen får en kraftig inkomstökning (eller minskning) är det således troligt att inkomsten kommer att fortsätta öka (minska) under ett antal kvartal framöver. Individen har följaktligen blivit bra mycket rikare (fattigare) eller, i PI-modellens termer, fått en kraftig ökning av sin permanenta inkomst. En sådan ska leda till en motsvarande kraftig förändring av den representativa individens konsumtion – och med

⁵ Denna artikel bygger på resonemang som tidigare hade publicerats i Deaton (1987) och genomförde resonemangen med en mer stringent analysapparat och en noggrann empirisk testning.

de inkomstmönster i de amerikanska data som Deaton och Campbell studerade ska konsumtionen enligt modellen faktiskt ändras mer än inkomsten.

Men i verkligheten är förändringarna i aggregerad konsumtion betydligt mindre än de i aggregerad inkomst – en motsättning mellan data och modellprediktion som i litteraturen har kommit att kallas ”Deaton-paradoxen”. Deatons förklaring till denna (skenbara) paradox var att det som gäller för enskilda individer inte nödvändigtvis gäller för aggregaten. Enskilda individers inkomster har inte alls lika stor persistens som den representativa individens inkomst. För enskilda individer svänger inkomsterna kraftigt; dessutom får vissa individer en inkomstökning samtidigt som andra får en inkomstminskning. Dessa motriktade svängningar tar ut varandra när man beräknar den totala inkomsten (eller dess genomsnitt), så att man bara ser de långsamma svängningar som ger persistens i aggregerade data.

Problemet ligger alltså i föreställningen om en representativ individ, med persistenta svängningar i inkomsten, när verkligheten består av en massa individer vilkas inkomster har mycket mindre persistenta svängningar. För sådana individer säger PI-modellen att konsumtionen ska svänga mindre än inkomsten – en förutsägelse som alltså bekräftas av data. Även om många forskare fortsatte att tvivla på PI-modellen tog de till sig Deatons budskap: Inkomstmönstren över tiden är viktiga för hur individerna planerar sin konsumtion och för att rätt kunna tolka dessa mönster är det viktigt att se på de enskilda individerna snarare än på en fiktiv, representativ individ. Genom denna insikt fick Campbells och Deatons artikel bestående – man frestas säga persistenta – effekter på modern makroekonomisk forskning.

Tillsammans med Christina Paxson gjorde Deaton flera studier som betonade individuella inkomster och konsumtion. I den kanske mest kända (Deaton och Paxson 1994) visade de på en annan implikation av PI-modellen som ingen hade tänkt på tidigare. För en given årskull av individer kommer spridningen i konsumtion mellan individerna att öka allt eftersom de blir äldre, på grund av att alla individuella inkomstsvängningar ackumuleras över tiden. Denna förutsägelse visade sig också stämma med data för ett flertal länder, vilket kan tolkas som ett stöd för modellen.

Det finns flera andra studier som borde nämnas här. Deaton (1991) konstaterar att det fortfarande finns många detaljer i konsumtionsmönstren över tid som är svåra att förklara med PI-modellen. Han pekar på att några ekonomer har framkastat tanken att det faktum att konsumenterna ibland är likviditetsbegränsade (dvs de kan inte alltid låna för att fördela konsumtionen på bästa sätt över tiden) kanske kan förklara de observerade mönstren.

Deaton (1991) härleder den representativa konsumentens optimala konsumtionsbana givet sådana lånebegränsningar – ett tekniskt avancerat arbete på den tiden – och visar att man då får en bättre överensstämmelse mellan teori och data. Men han är inte riktigt nöjd. Först när han överger idén om den representativa konsumenten, och härleder optimal konsumtion för varje enskild konsument, för att sedan summera dessa till aggrege-

rad konsumtion, blir överensstämmelsen mellan teori och data riktigt god.

För att kunna studera enskilda individers (eller hushålls) beslut över tiden vill många forskare använda paneldata, som följer varje individ under flera år, i motsats till tvärsnittsdata, där varje individ bara dyker upp en gång. Paneldata är dock mycket kostsamma att samla in och finns i många fall över huvud taget inte att tillgå. Ett viktigt metodbidrag är Deaton (1985), som visar hur man kan skapa en "pseudo-panel" genom att följa samma kohort över tiden och dra återkommande representativa tvärsnitt ur den. Sådana data har de flesta av fördelarna hos riktiga paneldata och saknar några av deras nackdelar, t ex systematiska bortfall. Därför har Deatons pseudo-paneler blivit ett viktigt redskap i den empiriska forskningen om konsumtion, såväl i rika industriländer som i utvecklingsländer.

Slutligen vill vi nämna den monografi om konsumtionsval över tiden som Deaton gav ut i början av 1990-talet (Deaton 1992). Liksom läroboken om efterfrågesystem (Deaton och Muellbauer 1980b) innehåller den praktiskt taget allt som forskarna hade upptäckt fram till publikationsdatum och den ger än i dag en naturlig utgångspunkt för alla som vill forska i ämnet.

3. Utvecklingsekonomi och fattigdom

På 1980-talet var forskningen inom ämnet utvecklingsekonomi inte speciellt livaktig. Många ekonomer ansåg att den hade kört fast och saknade den teoretiska grund och den precision som kännetecknade andra områden inom nationalekonomin. De data som fanns tillgängliga, främst otillförlitliga nationalräkenskaper, räckte inte för att testa teorier om utveckling. Man kunde inte besvara grundläggande frågor, i synnerhet om de allra fattigaste hushållen, på ett tillförlitligt sätt.

I dag är situationen helt annorlunda. Ämnet utvecklingsekonomi hör nu till de mest livaktiga inom disciplinen, och det domineras av avancerade empiriska studier baserade på tillförlitliga data för enskilda hushåll. Forskningen har kunnat besvara många viktiga frågor, och vi har därmed fått en bättre inblick i utvecklingens – och underutvecklingens – mekanismer. Deatons forskning har spelat en central roll i denna omvandling.

En viktig del av förnyelsen är de nya stora databaser med hushållsdata som Världsbanken och andra organisationer har byggt upp. Deaton har varit en ledande kraft bakom denna utveckling, där man i enkätundersökningar har frågat tusentals hushåll i många utvecklingsländer om deras konsumtion av olika varor. Man frågar naturligtvis också om inkomster – men inkomstdata är mindre tillförlitliga i utvecklingsländer, där inkomsterna dels varierar kraftigt under året, dels till stor del härrör från egna familj jordbruk. Deatons insatser har sträckt sig från principiella och teoretiska aspekter, t ex principerna för pseudo-paneler (se avsnitt 2), till rent praktiska problem kring formuleringen av frågor i enkäterna.

När hushållsenkäterna började generera tillförlitliga data under 1980-talet blev Deaton en pionjär i att använda dessa data för att belysa viktiga

frågor. Nedan ger vi några exempel på hans bidrag – men det är just exempel och inte försök till en uttömmande redogörelse.

En viktig fråga gäller sambandet mellan kalorier och ekonomisk tillväxt. Det är rimligt att ekonomisk tillväxt leder till högre kaloriintag, men det exakta sambandet har varit omdiskuterat – kanske gör högre inkomster att människor äter mer välsmakande, men inte nödvändigtvis mer näringsrik, mat. Det är också rimligt att kaloriintaget kan påverka tillväxten; människor orkar inte arbeta utan näring. Resultatet kan bli att ett land fastnar i en fälla, där människorna inte har råd att skaffa sig nog näring för ta sig ur fattigdomen.

En central fråga för västvärldens biståndspolitik är därför hur sambanden mellan tillväxt och kalorier ser ut. Om tillväxten leder till högre kaloriintag kan biståndet inriktas på att främja ekonomisk tillväxt i traditionell mening, men om kaloriintaget inte ökar kan i stället biståndet inriktas på direkt livsmedelshjälp. Subramanian och Deaton (1996) klargjorde sambanden. För det första visade de att kaloriintaget ökar ganska kraftigt när inkomsten ökar, fast tidigare studier hade visat på ett mycket svagare samband. Risken för att fastna i en fattigdomsfälla är därför mindre än forskarna tidigare hade befarat. För det andra visade Subramanian och Deaton att den mängd kalorier som krävs för en dags uppehälle kostar mindre än 5 procent av dagslönen i utvecklingsländerna. Därmed blir en fattigdomsfälla än mindre sannolik. Slutsatsen för biståndspolitikerna är således att den bör inriktas på åtgärder som befrämjar tillväxten, snarare än på direkt livsmedelshjälp (utom naturligtvis i extrema tider av missväxt).

Ett annat exempel på viktiga insikter från hushållsenkäter ges av Deaton (1989). Många tecken pekar på att kvinnor utsätts för systematisk diskriminering i vissa u-länder. En mer specifik fråga gäller könsdiskriminering inom familjen, så att döttrar får färre resurser än söner. Man skulle tro att denna fråga inte kan besvaras med mindre än att forskare lever tillsammans med familjer och noterar hur maten fördelas inom dem – sådan forskning är knappast genomförbar och om den vore det kan man befara att hushållet skulle ändra sitt beteende under direkt observation. Men Deaton kom på en finurlig metod att få fram den önskade informationen. Han utgick från att när en familj får ett barn (till) blir den i en viss mening fattigare, eftersom den nu har ytterligare en mun att mätta. Man måste då skära ner på vissa utgifter, t ex för ”vuxenvaror” som vuxenkläder, alkohol och tobak. Om minskningen i utgifter för vuxenvaror är mindre när familjen får en dotter än när den får en son är detta tecken på diskriminering av flickor inom familjen.

Deaton studerade hushållsdata från flera utvecklingsländer och kunde inte finna någon systematisk skillnad i behandlingen av pojkar och flickor under normala tider. Senare forskare som har studerat samma fråga med hjälp av nyare och bättre data har dock funnit tecken på diskriminering, i synnerhet i extrema tider av hungersnöd (se t ex Duflo 2012). Det sista ordet är inte sagt i frågan, men Deaton stod för en pionjärinsats som visade hur

man med hjälp av hushållsdata för konsumtion faktiskt kunde närma sig frågor som tidigare hade varit omöjliga att besvara.

Dessa två studier är bara exempel på Deatons forskning inom utvecklingsökonomi. Det finns många andra exempel på arbeten som har varit lika inflytelserika, men av utrymmesskäl blir vår presentation ganska summarisk.

Deaton (1988) tar upp frågan hur man ska jämföra konsumtionen mellan hushåll när data bara anger grova varugrupper, men när det inom varje varugrupp finns ett brett spektrum av varor med olika pris och olika kvalitet. Om t ex hushåll A i en viss by lägger ut mer pengar på mat än hushåll B i en annan by – betyder det att det A faktiskt konsumerar mer mat än B? Eller konsumerar A samma kvantitet mat, men av högre kvalitet än B? Eller konsumerar de två hushållen samma kvantitet och kvalitet, men priset på mat är högre i A:s by än i B:s? Deaton reder ut dessa frågor och resultaten av hans studie har haft stor betydelse för den praktiska mätningen av fattigdom, främst i Indien.

Deaton (2005) tar upp en annan fråga rörande tillförlitligheten hos data. Det har länge varit känt att nationalräkenskapsdata ger intrycket att konsumtionen har ökat snabbt under de senaste decennierna – något som tyder på att fattigdomen har minskat snabbt. Men hushållsenkätdata ger i stället intrycket att konsumtionen har ökat ganska långsamt. Slutsatsen blir då att fattigdomen har minskat betydligt långsammare. Deaton går igenom felkällorna i de två dataserierna (nationalräkenskaperna överskattar tillväxten i konsumtionen medan hushållsenkäterna underskattar den) och drar slutsatsen att verkligheten ligger någonstans mitt emellan.

Deaton och Muellbauer (1986) analyserar kostnaden för en familj av att få ytterligare ett barn. Det handlar om det korrekta sättet att beräkna ”vuxenekvivalenter” när man studerar konsumtionen *per capita* och författarna visar på felkällor i de traditionella beräkningarna.

Deaton (2010) och Deaton och Dupriez (2011) diskuterar hur köpkraftsjusterade växelkurser bör beräknas för att ge en rättvisande bild av konsumtionens utveckling för de allra fattigaste. Dessa arbeten behandlar Världsbankens mätningar av världsfattigdomen i slutet av 00-talet, som visade på en ökning av antalet fattiga. De visar hur ”fattigdomsstrecket” – den gräns på 1,25 USA-dollar per dag som då definierade vilka som är fattiga – har påverkats av utvecklingen av växelkurser och realinkomst i olika länder. En slutsats var att ökningen i slutet av 00-talet inte berodde på att fattigdomen verkligen hade ökat, utan på att fattigdomsstrecket höjts, vilket i sin tur berodde på att de fattigas levnadsstandard i Indien hade stigit. Som Deaton (2010, s 16) spetsfundigt uttryckte saken: ”Världen har blivit fattigare därför att Indien har blivit rikare” (egen övers).

Slutligen bör man nämna Deatons stora monografi från 1997. Liksom inom områdena efterfrågesystem och konsumtion över tiden samlade han i bokform insikterna från sin egen och andras forskning om konsumtionsmätning i u-länder. Deaton (1997) definierade forskningsområdet i slutet

av 1990-talet och är fortfarande en oundgänglig källa för alla dem som arbetar med frågor kring fattigdom och hushållsdata.

4. Avslutning

Angus Deatons arbeten spänner över vida fält, från ren konsumtionsteori, över statistiska metoder för att testa olika konsumtionsmodeller, till praktiska detaljer i mätning av konsumtion på fältet. Genomgången i denna korta artikel har bara kunnat ge en rapsodisk bild av hans insatser. På senare år har han t ex – utöver de frågor vi har tagit upp – även gett viktiga bidrag till forskningen om hälsa och om subjektivt välbefinnande.

Trots forskningens bredd finns två genomgående teman. Det ena är att betona de nära sambanden mellan teori och data. Det andra är att betona hur data för enskilda individer eller hushåll är nödvändiga för att förstå utfall för hela ekonomin. Dessa teman, och Deatons genuina insikter om såväl data som relevanta statistiska metoder, gör att ingen ekonom har bidragit mer till vår kunskap om konsumtionens drivkrafter i rika och fattiga länder. Han har inte bara satt permanenta avtryck i forskarvärlden. Angus Deaton har också gjort en avgörande insats för att förstå de mekanismer som skapar välfärd i samhället.

Blinder, A och A Deaton (1985), "The Time Series Consumption Function Revisited", *Brookings Papers on Economic Activity*, nr 2, s 465–521.

Campbell, J och A Deaton (1989), "Why Is Consumption So Smooth?", *Review of Economic Studies*, vol 56, s 357–373.

Deaton, A (1974a), "The Analysis of Consumer Demand in the United Kingdom, 1900–1970", *Econometrica*, vol 42, s 341–367.

Deaton, A (1974b), "A Reconsideration of the Empirical Implications of Additive Preferences", *Economic Journal*, vol 84, s 338–348.

Deaton, A (1985), "Panel Data from Times Series of Cross-Sections", *Journal of Econometrics*, vol 30, s 109–126.

Deaton, A (1987), "Life-Cycle Models of Consumption: Is the Evidence Consistent with the Theory?", i Bewley, T (red), *Advances in Econometrics*, vol II, North-Holland, Amsterdam.

Deaton, A (1988), "Quantity, Quality and Spatial Variation in Price", *American Economic Review*, vol 78, s 418–430.

Deaton, A (1989), "Looking for Boy-Girl Discrimination in Household Expenditure Data", *World Bank Economic Review*, vol 3, s 1–15.

Deaton, A (1991), "Savings and Liquidity

Constraints", *Econometrica*, vol 59, s 1221–1248.

Deaton, A (1992), *Understanding Consumption*, Oxford University Press, Oxford.

Deaton, A (1997), *The Analysis of Household Surveys: A Microeconomic Approach to Development Policy*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD.

Deaton, A (2005), "Measuring Poverty in a Growing World (or Measuring Growth in a Poor World)", *Review of Economics and Statistics*, vol 87, s 1–19.

Deaton, A (2010), "Price Indexes, Inequality, and the Measurement of World Poverty", *American Economic Review*, vol 100, s 5–34.

Deaton, A (2013), "Puzzles and Paradoxes: A Life in Applied Economics", i Szenberg, M och L Ramrattan (red), *Eminent Economists II*, Cambridge University Press, Cambridge.

Deaton, A och O Dupriez (2011), "Purchasing Power Parity Exchange Rates for the Global Poor", *American Economic Journal: Applied Economics*, vol 3, s 137–166.

Deaton, A och J Muellbauer (1980a), "An Almost Ideal Demand System", *American Economic Review*, vol 70, s 312–326.

Deaton, A och J Muellbauer (1980b), *Economics and Consumer Behavior*, Cambridge University Press, Cambridge.

REFERENSER

Deaton, A och J Muellbauer (1986), "On Measuring Child Costs, with Applications to Poor Countries", *Journal of Political Economy*, vol 94, s 720-744.

Deaton, A och C Paxson (1994), "Intertemporal Choice and Inequality", *Journal of Political Economy*, vol 102, s 437-467.

Duflo, E (2012), "Women's Empowerment and Economic Development", *Journal of Economic Literature*, vol 50, s 1051-1079.

Sonnenschein, H (1973), "Do Walras' Identity and Continuity Characterize the Class of Community Excess Demand Functions?", *Journal of Economic Theory*, vol 6, s 345-354.

Subramanian, S och A Deaton (1996), "The Demand for Food and Calories", *Journal of Political Economy*, vol 104, s 133-162.